

Доброго дня! Тема уроку. Крапка з комою у складному реченні

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:

moshev2020@icloud.com

Теоретична частина

- **Перегляньте.** Розділові знаки в складному реченні. Кома і крапка з комою в складному реченні" <https://www.youtube.com/watch?v=NGqC2OhC3rg>

- Пригадайте, які речення називаються складними? Які ви знаєте види складних речень?

ВИДИ СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ			
Вид речення		Вид та засоби зв'язку	Приклади
Сполучникове	Складносурядне	Сурядний зв'язок (сурядні сполучники; інтонація)	<i>І діти сміються, і вітер привітно в каютах шумить.</i>
	Складнопірядне	Пірядний зв'язок (пірядні сполучники або сполучні слова; інтонація)	<i>Не може керувати людьми той, хто сам не бачить шляху із пільми.</i>
Безсполучникове		Безсполучниковий зв'язок (інтонація).	<i>Осіпається листя, жмуться і горбляться берези.</i>

План заняття

1. Кома в складному реченні.
2. Крапка з комою у складному реченні.

1. Кома у складносурядному реченні

Зазвичай у складносурядному реченні **ставимо кому** на межі частин **перед і (й), та, або, чи, а, проте, але, зате, однак, а також** перед другим компонентом парних сполучників **або...або, чи...чи, то...то, ні...ні, не то...не то, хоч...хоч**: **Чи** то так сонечко сіяло, чи так мені чого було! (Т. Шевченко). Кожна дівчинка з

дитинства мріє стати принцесою, і Хеловін – саме час здійснити свою дитячу мрію (З видання «Модна леді»).

Кома у складнопідрядному реченні

Зазвичай частини складнопідрядного речення виокремлюємо **комами**: Щоб зрозуміти, чи хлопець закохався, треба зрозуміти його самого (З видання «Модна леді»). Сайт «Українська музика» - некомерційний проєкт, який сприяє поширенню сучасної української музичної культури у світі (Фейсбук); **рідше** – тире й крапкою з комою.

СТАВИМО КОМУ		
умова	як ставимо кому	приклади
<i>бо, де, коли, який, як, щоб, немов</i> + підрядне речення	на межі частин складнопідрядного речення перед сполучником (сполучним словом)	Люблю, немов ніколи не любив. Тигрицею, яку печуть тавром, ревла земля під кінським копитом (Юрій Клен).
<i>тому що, через те що, незважаючи на те що, унаслідок того що, для того щоб, замість того щоб, після того як, у той час як, з тих пір як, тоді як</i> + підрядне речення	один раз: або перед сполучником, або в середині нього (залежно від логічного наголосу)	У житті нічого страшного статися не може, тому що це просто реалістичний сон (Л. Дереш). Або : У житті нічого страшного статися не може тому, що це просто реалістичний сон.
при збігу двох сполучників, якщо, вилучивши підрядне речення, не треба перебудовувати головне	між сполучниками	Ті, що вийшли з тьми, у п'ятьму і кануть, бо, коли сходить світило дня , тьмяніють світила ночі (Я. Галан).

Між частинами складного речення з кількома підрядними теж ставимо **коми**, але не завжди.

СТАВИМО КОМУ		НЕ СТАВИМО КОМУ	
умова	приклад	умова	приклад
між підрядними частинами НЕМАЄ сурядних	<i>Голубооки</i> <i>дівчатам, які</i> <i>збираються</i> <i>підкорити всіх на</i>	між підрядними частинами Є сурядні	<i>Саме Маверик</i> <i>почав маркувати</i> <i>свою велику</i> <i>рогату худобу,</i>

сполучниківі, й, та, або, чи	<i>вечіrcі, не варто користуватися рожжевими тіннями, бо повіки здаватимуться припухлими (З видання «Модна леді»).</i>	сполучники і, й, та, або, чи	<i>яка любила втікати на свободу і яку викрадали сусіди (З вікіпедії).</i>

Кома у безсполучниковому складному реченні

СТАВИМО КОМУ	
умова	приклад
частини рівноправні (між ними можна поставити єднальний сполучник), події в них відбуваються одночасно або послідовно	<i>Літак у небі креслить кола срібні, [і]колодязні ридають журавлі (Д. Кремінь). Горить сонце, гуляє вітер (О. Травневий).</i>

2. Крапка з комою у складносурядному реченні

СТАВИМО КРАПКУ З КОМОЮ	
умова	приклад
частини складносурядного речення дуже поширені , мають свої розділові знаки або віддалені за змістом	<i>Осінній <u>вітер</u> в лузі <u>свище</u>, вербу хитаючи тонку; а я <u>схиляюся</u> ще нижче себе побачити в струмку (Т. Осьмачка).</i>

Крапка з комою у складнопідрядному реченні

КРАПКУ З КОМОЮ ставимо між однорідними ускладненими й віддаленими за змістом підрядними реченнями: *Я люблю їхати на поле тоді, як ниви зеленіють та хвилюються зеленими хвилями; **коли** обважнілі колоски черкають об голову, об вуха; **коли** ниви поцяцьковані синіми волошками та червоними маками (І. Нечуй-Левицький).*

Крапка з комою у безсполучниковому реченні

СТАВИМО КРАПКУ З КОМОЮ	
умова	приклад
частини ускладнені й мають свої розділові знаки	<i>Хмари темнішали, обволікаючи фіолетово-чорні вершини; небо набирало дедалі густішої барви (А. Андрухович).</i>

частини далекі за змістом

*Я віддано служив своїй коханій;
Пігмей мені ввижався в великані
(М.де Сервантес)*

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Вправа 1. *Прочитайте, поясніть уживання розділових знаків.*

1. Який простір і як легко дихати! (Т. Масенко) 2. А уночі вже сад шумів і крізь гілля сміялись зорі (В. Сосюра). 3. Люблю, коли дощить і вітер скаженіє, під блискавицями гне вікові дуби (Ю. Боярунець). 4. Бездонне небо і безмежний світ! (Л. Костенко) 5. Як гарно, коли просто пада сніг й парує чашка липового чаю (О. Радущинська). 6. Як радісно мені, що скоро сніг розтане й зелене убрання надінуть дерева (В. Сосюра). 7. Вдалині хиталися дерева і синів задуманий прибій (В. Сосюра).

Вправа 2. *Перепишіть, розставляючи розділові знаки.*

1. Ми віримо що людина завжди буде сприйнятлива до прекрасного і ніколи не вгамується в ній жага творчості (О. Гончар). 2. Жити треба так ніби тебе завжди бачать люди і твоє серце прозоре (О. Духнович). 3. Правду кажучи я вже не розберу де кінчається наука і починається бізнес (П. Загребельний). 4. Я люблю коли є в домі діти і коли вночі вони сміються (М. Рильський). 5. Коли батько говорив про дочку обличчя в нього ставало добрим і сірі очі променіли (М. Коцюбинський).

Вправа 3. *Перепишіть, розставляючи розділові знаки.*

1. Ліси розстилають таємничі шерехи під ногами перешіптується туман невидимі крила качок пролопотіли над верхівками дерев і обізвалися сплеском у лісовому озерці (М. Стельмах). 2. Дерева не менш складні організми аніж люди просто вони інакше відчують плин часу та живуть іншими часовими категоріями (В. Дрозд). 3. І людина чие життя завжди схоже на життя сізіфове має подякувати вічно молодій природі за її вічно молоду віру і надію за те щасливе натхнення яким вона наділяє й людину (Є. Гуцало). 4. Сонце червоно граючи сідало захід палав наче пожежею (Панас Мирний). 5. Летять роки я сам не відаю куди (О. Довгий).

- Підкресліть у кожному реченні граматичні основи.

Вправа 4 . Перепишіть речення й розставте в них розділові знаки.

1. З глибини землі цупке коріння тягне цілющі соки і на живих гілках дуба проростає зелене листя (І. Цюпа).
2. В країнах теплих полудневих злітає дощ із хмар рожевих і переймають на путі його проміння золоті (Олександр Олесь).
3. Пишіть листи і надсилайте вчасно коли їх ждуть далекі адресати коли є час коли немає часу і коли навіть ні про що писати (Л. Костенко).
4. Я помітив що в таборах де було голодно і холодно люди відчували себе дуже здоровими й міцними духом (М. Дочинець).
5. У нас є до кого звернутися лише тоді коли тобі добре (Л. Костенко).
6. Надію в хаті поважайте її на видному тримайте бо де у хаті вона є туди і щастя забреде (С. Горлач).
7. Бери стільки скільки можеш підняти інакше надірвешся й утратиш усе що маєш (В. Шкляр).
8. Притихли люди знітилися свідки сльозина блиснула в якоїсь тітки (Л. Костенко).
9. Одгоріли погасли останні огні облетіло жоржиною літо.
10. Білі акації будуть цвісти в місячні ночі жагучі промінь морями залле золотий річку і верби і кручі (В. Сосюра).

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Українська мова (рівень стандарту): підруч. для 11 кл.закл.загальн.серед.освіти/
Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 208.: іл.

Вправа 472 (с. 139).